

21.12.2005

1524/4/05

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

RIKOSILMOITUKSEN KIRJAAMINEN

1

KANTELU

Kantelija arvostelee poliisiviranomaisten menettelyä tutkintapyyntönsä käsittelyssä.

Kantelukirjoituksessaan hän kertoo tehneensä vuonna 2002 Oulun kihlakunnan poliisilaitokselle tutkintapyyntönsä hänen asiaansa käsittelemään käräjäoikeuden tuomarista ja kihlakunnansyyttäjistä. Kantelijan mukaan nämä olivat olleet esteellisiä käsittelemään hänen asioitaan.

Kantelijan mukaan poliisi ei ole hänen tekemänsä tutkintapyyntönsä johdosta suorittanut minkäänlaisia tutkimuksia.

3

RATKAISU

3.1

Asian taustasta ja tapahtumista

Kantelukirjoituksessaan kantelija kertoi vuonna 2002 tehneensä Oulun kihlakunnan poliisilaitokselle tutkintapyyntönsä koskien tuomarin ja syyttäjän menettelyä. Hän kertoi edelleen, että hänen tutkintapyyntönsä oli siirretty Ylivieskan kihlakunnan poliisilaitokselle, jossa se olisi kadonnut.

Oulun kihlakunnan poliisipäälliköltä saadun selvityksen mukaan poliisin rikosilmoitusjärjestelmästä ei löydy kantelijan Oulun poliisilaitokselle vuonna 2002 tekemää tutkintapyyntöä, joka koskisi tuomarin ja syyttäjän menettelyä.

Pyysin edelleen Oulun lääninhallitusta selvittämään, löytyikö kantelijan kantelussaan mainitsemasta tutkintapyyntöstä tietoja mistään lääninhallituksen toimialueen alaisista poliisipiireistä. Lääninhallituksen lausunnon mukaan kyseisenlaisia tutkintapyyntöä ei Oulun läänin poliisilaitoksista löytynyt.

Lääninhallituksen antamista selvityksistä ilmeni, että kantelija oli tehnyt keskusrikospoliisille osoitetun tutkintapyyntönsä Ylivieskan kihlakunnan poliisiviranomaisten menettelystä hänen tutkintapyyntönsä käsittelyssä.

Tutkintapyynnössään kantelija väitti kantelunsa kanssa yhtenevin tavoin poliisin hukanneen hänen kärjätuomarista ja syyttäjistä tekemänsä tutkintapyynnön.

Keskusrikospoliisi siirsi asian Raahen kihlakunnan poliisilaitokselle, jossa asiasta laadittiin 11.5.2005 esitutkintalain 14 §:n 1 momentin edellyttämin tavoin ns. poliisirikosasiaa koskeva ilmoitus ja asian tutkinnanjohtajaksi nimettiin kihlakunnansyyttäjä Kajaanin kihlakunnan syyttäjänosastolta. Esitutkinta suoritettiin Raahen kihlakunnan poliisilaitoksessa. Esitutkinnassa kuulusteltiin kantelijaa asianomistajan ominaisuudessa sekä rikoksesta epäiltyinä jäljempänä mainitun Ylivieskan kihlakunnan poliisilaitoksen ilmoituksen tutkintavastuussa olleita tutkinnanjohtajaa, ylikonstaapeli A:ta ja tutkijana toiminutta vanhempi konstaapeli B:tä.

Esitutkinta päätettiin 15.9.2005 saattamalla se syyttäjän harkittavaksi. Raahen kihlakunnanviraston syyttäjänosaston kihlakunnansyyttäjä teki asiassa 30.9.2005 A:ta ja B:tä koskevat päätökset syyttämättä jättämisestä. Kihlakunnansyyttäjän näkemyksen mukaan asiassa ei ollut näyttöä rikoksesta tai todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi.

Edellä mainitussa Ylivieskan kihlakunnan poliisilaitoksella suoritettussa esitutkinnassa oli kysymys siitä, oliko eräs tuomioistuimessa käsitellyssä rikosasiassa asianosainen (jäljempänä X) syylistynyt 9.4.2003 Ylivieskan kärjäoikeudessa pidetyssä istunnossa kantelijaan kohdistuneeseen laittomaan uhkaukseen ja kunnianloukkaukseen osoittamalla käsimerkein ampuvansa kantelijan ja kovaäänisesti haukkumalla kantelijaa mm. rotaksi. Esitutkinta suoritettiin Ylivieskan kihlakunnan poliisilaitoksella ja se päätettiin 31.7.2003 saattamalla syyttäjän harkittavaksi. Ylivieskan kihlakunnanviraston syyttäjänosaston kihlakunnansyyttäjä teki asiassa epäiltyjä rikoksia koskevat päätökset syyttämättä jättämisistä.

Esitutkinnan toimittamisen yhteydessä Ylivieskan kihlakunnan poliisilaitos oli pyytänyt Oulun kihlakunnan poliisiviranomaisia suorittamaan kantelijan asianomistajakuulustelun, koska kantelija oli esitutkinnan toimittamisaikana Oulun vankilassa.

Oulun kihlakunnan poliisilaitoksen vanhempi rikoskonstaapeli C oli kuulustellut kantelijan Oulun vankilassa asianomistajana 14.5.2003. Kantelijaa koskevaan kuulustelupöytäkirjaan on kirjattu kuulustelun viimeiseksi kappaleeksi seuraavasti: "*Haluan myös selvitetävän, onko kärjäoikeuden tuomari ja syyttäjä toiminut ko. oikeuskäsittelyssä asiaan kuuluvalla tavalla jättäessään puuttumatta X:n käyttäytymiseen, joka oli erittäin häiritsevää ja kaikkien läsnä olleiden kuultavissa.*"

Vanhempi rikoskonstaapeli C on kantelun johdosta antamassaan selvityksessä kertonut, että sen lisäksi, että kantelija oli ilmoittanut vaativansa X:lle rangaistusta kunnianloukkauksesta ja laittomasta uhkauksesta, hän oli pyytänyt poliisia selvittämään kärjäoikeuden tuomarin ja syyttäjän toimintaa kyseisessä tilanteessa. C kertoo, ettei hän ollut pyytänyt kantelijalta erikseen tarkennusta hänen lausumaansa tältä osin.

3.2

Asian jälkikäteisestä selvittelystä

Hankitusta asiakirjaselvityksestä käy ilmi, että kantelija oli kirjallisesti 17.9.2004 saapuneella kirjeellään tiedustellut Oulun kihlakunnan poliisilaitokselta, mihin toimenpiteisiin hänen syyttäjistä ja tuomarista tekemänsä tutkintapyyntö oli johtanut. Tiedustelussaan kantelija on tarkentanut asiaansa todeten "He antoivat X:n uhkailla minua".

Vanhempi rikoskonstaapeli C on vastannut kantelijalle tämän tekemään tiedusteluun seuraavasti: "*Kuten ilmoitin, tarkempaa tietoa esitutkinnasta saat jutun tutkineesta poliisipiiristä (jutun tutkija näkyy rikosilmoituksessa). Kuulustelu joka tehtiin Oulun lääninvankilassa, ja jossa olet ilmoittanut vaatimuksesi, on toimitettu eteenpäin Oulusta, ja sen pohjalta tutkiva poliisipiiri on tehnyt asiasta rikosilmoituksen. En osaa sanoa tuomariin ja syyttäjään kohdistuneista vaatimuksistasi, mutta luonnollisesti henkilö, joka sinua on uhkaillut, on myös itse vastuussa sanomisistaan, ei muut paikalla olleet tahot. Mikäli haluat lisätietoa asiasta, ole yhteydessä asiaa hoitaneeseen poliisiin*".

3.3

Kannanotto

3.3.1

Kantelijan tuomaria ja syyttäjää kohtaan esitettyjen väitteiden käsittelystä

Edellä todetun perusteella ei ole pystytty näyttämään toteen, että kantelija olisi esittänyt kärjätuomaria ja syyttäjää koskevan rikosepäilyn poliisille ennen kuin 14.5.2003 suoritetun kuulustelun yhteydessä. Toisaalta kantelija on itsekin em. Raahen poliisilaitoksella suoritetun poliisirikosasian esitutkinnan yhteydessä suoritettussa asianomistajakuulustelussa todennut tapahtuma-ajankohdaksi 9.4.2003 pidetyn Ylivieskan kärjäoikeuden istunnon.

Näin ollen arvioin seuraavassa poliisin menettelyä ainoastaan kantelijan 14.5.2003 poliisille esittämän rikosepäilyn johdosta.

Totean myös, etten ole kantelijan kantelussa esitettyjen väitteiden yksilöimättömyyden ja niiden välillisen (esitutkinta-aineiston kautta) tietooni saattamisen perusteella katsonut aiheelliseksi ryhtyä tutkimaan erikseen kantelijan arvostelemien kärjätuomarin ja kihlakunnansyyttäjän menettelyä 9.4.2003 pidetyn oikeuskäsittelyn yhteydessä. Ratkaisuni koskee ainoastaan poliisin menettelyn arviointia.

3.3.2

Kantelijan 14.5.2003 esittämä väitteen johdosta suoritettut toimenpiteet poliisissa

Kantelija oli ilmoittanut poliisille suoritetun kuulustelun yhteydessä haluavansa poliisin selvitettävän, olivatko kärjäoikeuden tuomari ja syyttäjä toimineet

oikeuskäsittelyssä asiaan kuuluvalla tavalla jättäessään puuttumatta X:n käyttäytymiseen.

Saadun selvityksen mukaan kantelijan esittämä pyyntö ei ollut johtanut mihinkään toimenpiteisiin niin kuulustelun toimittaneen vanhempi rikoskonstaapeli C:n kuin esitutkinnasta vastanneen Ylivieskan kihlakunnan poliisilaitoksenkaan toimesta.

Esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen (575/1988) 1 §:n mukaan kun asianomistaja tai joku muu ilmoittaa poliisille rikoksesta tai tapahtumasta, jota hän pitää rikoksena, ilmoitus on viipymättä kirjattava.

Oikeuskirjallisuuden mukaan edellä mainittu lainkohta ei edellytä ilmoittajan yksilöivän oikeudenloukkausta esimerkiksi rikosnimikkeellä, vaan riittävänä on pidettävä sitä, että rikosilmoituksen tekijä osaa kuvata tapahtuman kulun ja että hän pitää asiaa rikoksena. Jos ilmoittajan kuvailema tapahtuma esitutkintaviranomaisen mielestä ei ole rikos, mutta ilmoituksen tekijä haluaa asian rikoksena tutkittavaksi, viranomaisen on otettava ilmoitus vastaan (Helminen- Lehtola- Virolainen: Esitutkinta ja pakkokeinot, Jyväskylä 2005 s. 181–183).

Rikosilmoituksen kirjaamista koskeva säännös on varsin ehdoton. Vaikka kynnys ilmoituksen kirjaamiseen on matala, voidaan kirjaamista vaativalle ilmoitukselle mielestäni kuitenkin asettaa vähimmäisvaatimukseksi ilmoituksen tekijän rikoksena pitämisen tapahtuman kulun kuvaaminen. Esitutkintasäännösten mukaan ilmoituksen kirjaamisen tarpeen ratkaisee ilmoittajan näkemys siitä, pitääkö hän ilmoittamaansa asiaa rikoksena. Vaikka poliisimiehelle muodostuisi perusteltu käsitys siitä, että ilmoituksen kohteena olevassa asiassa ei ole tapahtunut rikosta, sillä ei esitutkintasäännösten mukaan ole vaikutusta hänen velvollisuuteensa kirjata ilmoitus.

Tässä tapauksessa kysymys on siitä, miten poliisin tulee toimia tilanteessa, jossa joku asianosainen nimenomaista rikosilmoitusta tekemättä väittää jonkun hänen asiaansa liittyvän toisen henkilön syyllistyneen rikokseen häntä kohtaan. Kantelijan mielipide syyttäjän ja tuomarin menettelystä ei sinänsä ole epäselvä; hän katsoo heidän laiminlyöneen järjestyksen ylläpitämisen oikeussalissa. Todettakoon tässä yhteydessä, että oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 6 §:n mukaan oikeuden puheenjohtaja on velvollinen valvomaan järjestyksen noudattamista istunnossa. Hänen tulee sen vuoksi keskeyttää sopimaton lausuma ja oikaista jokaista, joka käyttäytyy häiritsevästi tai asiattomasti. Syyttäjällä ei sen sijaan tällaista järjestyksenpitovelvollisuutta ole.

Virkavelvollisuuden rikkomisesta säädetään rikoslain 40 luvun virkarikoksia koskevissa säännöksissä.

Näkemykseni mukaan poliisin tulisi käsitykseni mukaan varmistua siitä, haluaako kuultava kirjata asiasta rikosilmoituksen, ja jos näin on, asianmukaisesti kirjata vaatimus. Näin ei ollut asiassa tapahtunut.

Katson, että tässä tapauksessa ensisijainen vastuu asian selvittämisestä olisi

kuulunut kantelijaa virka-apupyynnön perusteella kuulustelleelle vanhemmalle rikoskonstaapelille C:lle. Käsitykseni mukaan C:n olisi tullut kantelijan asianomistajakuulustelua toimittaessaan ottaa huomioon tuomaria ja syyttäjää kohtaan esitetyt väitteet sekä pyrkiä niiden johdosta selvittämään, halusiko kantelija, että asiasta kirjattaisiin rikosilmoitus. Selvyyden vuoksi totean tässä yhteydessä, ettei ilmoituksen kirjaaminen automaattisesti johda asian esitutkinnan aloittamiseen.

Katson myös Ylivieskan kihlakunnan poliisilaitoksella tutkitun asian tutkinnanjohtajana toimineen ylikonstaapeli A:n ja nimettynä tutkijana toimineen vanhempi rikoskonstaapeli B:n tutkintavastuuseen nimettyinä poliisimiehinä tehneen laaditun esitutkinta-aineiston asianmukaisuutta arvioidessaan virheellisen ratkaisun jättämättä kirjaamatta ja kokonaan tutkimatta tuomariin ja syyttäjään kohdistetun rikosilmoituksen – sen menestymismahdollisuuksista huolimatta. Olen myös tapahtumaa arvioidessani ottanut huomioon, että A:n ja B:n menettely on tutkittu poliisirikosasia esitutkinnassa, jonka perusteella syyttäjä on tehnyt heitä koskevat päätökset syyttämättä jättämisistä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö A:n ja B:n menettelyä voitaisi myös laillisuusvalvojan toimesta arvioida.

Kun asianosaisten esittämien rikosväitteiden yksilöinti tällaisissa toisen esitutkinnan suorittamisen yhteydessä ilmi tulleissa tapauksissa on näkemykseni mukaan jossakin määrin ongelmallista ja tulkinnanvaraistakin, tyydyn siihen, että saatan käsitykseni C:n, A:n ja B:n menettelyn virheellisyydestä heidän tietoonsa.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3.2 mainitun käsitykseni ylikonstaapeli A:n ja vanhempien rikoskonstaapeleiden B:n ja C:n menettelyn virheellisyydestä esitutkinnan toimittamisessa heidän tietoonsa. Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennökset tästä päätöksestäni.

Lisäksi lähetän jäljennöksen päätöksestäni tiedoksi Oulun lääninhallitukselle.

Muihin toimenpiteisiin kantelu ei anna aihetta.

- - -